

Uskontojen yhteistyö Suomessa –
USKOT-foorumi ry

Pohjoismainen uskontoyhteistyö

- nykytila ja haasteet

Katri Kuusikallio & Aino Vihonen

USKOT - RESA - CORE

POHJOISMAINEN USKONTOYHTEISTYÖ

- nykytila ja haasteet

© Uskontojen yhteistyö Suomessa – USKOT-foorumi ry
Helsinki 2024

ISBN 978-952-65396-4-5 (pehmeäkantinen)
ISBN 978-952-65396-5-2 (PDF)

Taitto: Elina Iskala

Sisällysluettelo

Johdanto	2
Uskonnonvapauslaki	3
<i>Uskonnonvapaus</i>	3
<i>Kansankirkko vs. valtionkirkko</i>	5
<i>Sananvapaus vs. uskonrauhalaki</i>	6
Jyllands Postenin pilakuvat	7
Koraanin polttamiset	7
Uskonnollinen demografia pohjoismaissa	8
<i>Abrahamilaiset uskonnot</i>	8
Kristinusko	8
Islam	9
Juutalaisuus	10
<i>Aasialaiset uskonnot</i>	11
<i>Muut uskonnot</i>	12
<i>Elämäkatsomukset</i>	13
Suhteet valtioon	14
<i>Uskontojen ja jäsenten suhteet viranomaisiin</i>	14
Rekisteröitymisen tuomat haasteet	15
<i>Ministeriöiden rooli uskontokentällä</i>	16
Rahoitus	18
Yksityinen rahoitus	20
Uskontojen välinen yhteistyö	21
<i>Uskontodialogijärjestöt</i>	21
Dialogijärjestöjen jäsenyhteisöt uskonnoittain	25
<i>Järjestöjen ulkopuolinen uskontodialogityö</i>	26
Kaksinkeskeistä uskontoyhteistyötä	26
Ruohonjuuritason yhteistyötä	27
<i>Toiminta</i>	28
Tapahtumat	28
Sosiaalinen media ja nettisivut	29
Asiantuntijuus	29
Kansainvälisyys	33
Lähteet	35
<i>Kirjallisuus</i>	35
<i>Verkkosivuja</i>	36
<i>Liitteet</i>	38
Pohjoismaisten vierailujen ohjelma	38

Katri Kuusikallio, Aino Vihonen

POHJOISMAINEN USKONTOYHTEISTYÖ

Johdanto

Uskontojen yhteistyöjärjestö USKOT-foorumilla on alusta lähtien ollut toimivat suhteet Suomen ulkoministeriön uskonnonvapausasioista vastaaviin henkilöihin. Uskonnonvapaus on merkittävä osa Suomen ulkopolitiikkaa. Uskonnonvapaus on yksi demokraattisen yhteiskunnan peruspilareista. Ulkoministeriön rauhanvälityskeskuksesta suurlähettiläs Timo Heino on säännöllisissä tapaamisissa Foorumin kanssa tuonut esiin, miten pohjoismaat ovat uskonnonvapausasioissa edelläkävijöitä. USKOT-foorumin kaltainen, järjestäytynyt, nyt jo seitsemää uskontoa edustavaa organisaatio on aika ainutlaatuinen maailmassa. Muissa pohjoismaissa on aktiivista uskontoyhteistyötä, mutta se on keskenään eri tavoin rakentunutta.

USKOT-foorumin tavoitteena on vaalia ja edistää yhteiskuntarauhaa tukemalla uskontojen välistä vuoropuhelua, yhteistyötä ja keskinäistä kunnioitusta. Ulkoministeriö tukee vuosina 2023–2024 USKOT-foorumin hanketta Pohjoismaisen uskontodialogin vahvistaminen. Hankkeen tavoitteena on luoda uskontodialogitoimijoiden pohjoismainen verkosto, joka vahvistaa kansallista uskontodialogiamme lisäämällä pohjoismaista uskontodialogitoimijoiden yhteistyötä.

Yhteistyö Pohjoismaissa antaa mallin ja kokemusta sovintoprosessien kehittämiseksi globaalisti. Sillä lisätään uskontojen tuntemusta toisistaan sekä asiantuntijoiden, poliitikkojen ja suuren yleisön asiallista tietoa uskonnoista. Uskontodialogilla löydetään ratkaisuja uskontojen yhteistyön haasteisiin sekä laajempiin useisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Toimiva uskonto-yhteistyö vähentää vastakkainasettelua ja disinformaatiota. Uskonnot voidaan nähdä myönteisenä voimavarana ja resilienssiä parantavana tekijänä. Kaikkialla yhteiskunnassa, missä tehdään yhdenvertaisuustyötä, tulee käsitellä myös uskontoja. Demokratiaa vahvistetaan tuomalla vähemmistöjen ääni kuuluviin.

USKOT-foorumi rakentaa yhteispohjoismaisen uskontodialogiin ja turvallisuuteen keskittyvän verkoston. USKOT-foorumin edustusto on vierailut kaikissa pohjoismaissa, käynyt keskusteluita uskontodialogitoimijoiden, viranomaisten, poliitikkojen ja vähemmistöuskontojen edustajien kanssa. USKOT-foorumi jatkaa verkoston toiminnan koordinoimista. Jatkossa verkosto suunnittelee yhdessä Pohjoismaisen yhteistyön mallin, jolla turvallisemman tilan ja keskinäisen arvostavan dialogin keinoin edellä mainitut tahot voivat kokoontua valtio- ja uskontorajojen yli temaattisten kysymysten äärelle.

USKOT-foorumin edustajat vierailivat Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Islannissa ja keräsivät ajantasaista tietoa tätä selvitystä varten. Nämä muut maat ovat kommentoineet ja täydentäneet omien maiden tietoja. USKOT-foorumin kutsumana teologian maisteri Aino Vihonen on kerännyt selvitykseen taustamateriaalia ja kirjoittanut tekstin yhdessä USKOT-foorumin toiminnanjohtajan Katri Kuusikallion kanssa.

Uskonnonvapauslaki

Uskonnonvapaus

Uskonnonvapaus on ihmisoikeuksiin lukeutuva arvo, joka toteutuu maailmalla vaihtelevasti. Uskonnollinen moninaisuus yleistyy jatkuvasti myös pohjoismaissa, minkä vuoksi sen huomioiminen on tärkeä osa uskonnonvapauden toteutumisen arvioimista. Pohjoismaiseen identiteettiin kuuluu laaja positiivinen uskonnonvapaus, joka on samalla yhteydessä valtion ja uskonnon väliseen tiiviiseen yhteyteen. Uskonnonvapautta on laajennettu pohjoismaissa 1800-luvulta alkaen, mutta sen laajuus on vaihdellut vuosien myötä. 1900-luvun loppuun mennessä uskonnonvapaus oli kirjattu jokaisen pohjoismaan lakiin.

Suomessa uskonnonvapauslaki astui voimaan vuonna 1923, mikä antoi oikeuden kuulua tai olla kuulumatta uskontokuntaan. Ennen uskonnonvapauslakia vain ulkomaalaisilla oli oikeus kuulua toiseen uskontoon ja suomalaisten tuli kuulua evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon tai muuhun protestanttiseen kirkkokuntaan.¹

Ruotsissa uskonnonvapauslaki astui virallisesti voimaan 1951. Hyväksytty uskonnonvapauslaki sisälsi sekä positiivisen että negatiivisen uskonnonvapauden, eli vapauden uskonnosta ja vapauden harjoittaa omaa uskontoaan. Ruotsin evankelisluterilainen kirkko on vanha valtionkirkko, johon kaikkien kansalaisten oletettiin kuuluvan. Kuten kaikissa pohjoismaisissa monarkioissa hallitsijan tulee kuulua luterilaiseen kansankirkkoon. Ruotsissa on kuitenkin ollut 1700-luvulta alkaen poikkeuksia uskontopakoon.²

Norjassa muut kristilliset kirkot saivat uskonnonvapauden perustuslaissa vuonna 1814. Vuonna 1964 pykälä uudistettiin ja uskonnonvapaus laajeni koskemaan kaikkia uskontoja. Uskonnonvapauslakia täydennettiin vielä vuonna 1969 lailla uskonnollisista yhteisöistä. Norjan uskonnonvapauslaki pohjaa kansainvälisiin ihmisoikeusjulistuksiin. Uskonnonvapaus on suojattu rikosoikeudellisesti ja se kattaa uskonnollisen tai katsomuksellisen syrjinnän ja vihapuheen. Myös puolustuslain pykälä 35 takaa vapautuksen niille, joiden vakaumus tai arvot ovat ristiriidassa palveluksen kanssa.

Tanskassa uskonnonvapauslaki on ollut voimassa vuoden 1849 perustuslakimuutoksesta alkaen. Tanskassa on käytössä valtionkirkkojärjestelmä, mutta siitä käytetään termiä kansankirkko. Hallitsijan tulee kuulua kansankirkkoon, mutta muilla on oikeus valita uskontonsa vapaasti. Vuonna 2018 lainsäädäntöä on uudistettu muiden uskonnollisten yhteisöjen rekisteröitymisen ja valvonnan osalta, paitsi kansankirkon. Yhteisöjen rekisteröity asema antaa mahdollisuuden ottaa vastaan verovapaita lahjoituksia. Lakimuutokseen johti vuonna 2014 eduskunnan perustama Religious Community Committee. Komitea kartoitti uskonnollisten toimijoiden toimintaympäristöä sekä selvitti rahoituksen ja läpinäkyvyyden parantamisen mahdollisuuksia. Esimerkiksi ulkomaista rahoitusta

---

¹ Isto Peltomäki & Veli-Matti Salminen 2023, 6.

² Willander 2019, 12-13.

ei rajoiteta, mutta pyritään seuraamaan tarkasti. Komiteaan kutsuttiin poliitikkojen lisäksi asiantuntijoiksi tutkijoita, uskonnollisia johtajia ja virkamiehiä eri ministeriöistä. Lakimuutoksen myötä parannettiin rahoituksen läpinäkyvyyttä rekisteröitymisen edellyttämän ilmoitusvelvollisuuden ansiosta.

Islannissa uskonnonvapauslaki pohjautuu Tanskan uskonnonvapauslakiin vuodelta 1849, samoin kuin sen laki luterilaisen kirkon asemasta valtionkirkkona. 1000-luvulla Islannin parlamentti päätti tehdä kristinuskosta maan virallisen uskonnon, joka 1500-luvulla reformaation ja Tanskan vaikutuksen myötä muutettiin luterilaiseksi. Koska Islanti ei ole enää monarkia, ei myöskään sen hallitsijan tai kirkkoministerin tule kuulua valtionkirkkoon.³

Kansankirkko vs. valtionkirkko

Pohjoismaiset enemmistökirkot käyttävät itsestään termiä kansankirkko. Tällä termillä korostetaan eroa valtionkirkkomallista ja kiinnitetään huomio uskonnon ja kansakunnan väliseen erityissuhteeseen. Pohjoismaisia kansankirkkoja luonnehtii myös ideologinen itsenäisyys, vaikka niiden juridinen asema onkin yhteydessä valtioihin.⁴

Kaikki pohjoismaiset luterilaiset kirkot ovat olleet valtionkirkkoja historiansa aikana. Nykyään pohjoismaista vain Tanskassa ja Islannissa on valtionkirkkomalli käytössä.⁵ Muissa pohjoismaissa valtionkirkkomallista on luovuttu asteittain, Suomessa 1870-luvulla, Ruotsissa 2000-luvun vaihteessa ja viimeisimpänä Norjassa vuonna 2012. Samalla entisten valtionkirkkojen erityisasema on säilynyt muun muassa verotusoikeuden muodossa. Suomen kohdalla erityistä on, että valtionkirkkoja on ollut kaksi samaan aikaan: luterilainen ja ortodoksinen kirkko. Nykyään ne molemmat toimivat kansankirkkoina.

RAS-aineisto⁶ tutkii valtioiden ja uskontojen välisiä suhteita. Sen perusteella kaikki pohjoismaiset kansankirkot voidaan yhä määritellä valtionkirkoiksi lukuun

---

³ Samband rikis og kirkju https://www.stjornarradid.is/media/forsaetisraduneyti-media/media/stjornarskra/Skyrsla_stjornlaganefndar_fyrra_bindi_Samband_rikis_og_kirkju.pdf (luettu 8.2.2024)

⁴ Ketola 2022, 12.

⁵ Religion and non-religious convictions <https://www.government.is/topics/religion-and-non-religious-convictions/> (luettu 8.2.2024)

⁶ “RAS on Jonathan Foxin johdolla vuonna 2000 käynnistetty hanke Bar Ilan yliopistossa Ramat Ganissa Israelissa. Hankkeen pyrkimyksenä on tuottaa kvantitatiivisia mittareita, joiden avulla voidaan systemaattisesti arvioida ja vertailla valtion ja uskontojen suhteita.” Ketola 2022, 17.

ottamatta Ruotsia, vaikka Ruotsin nykyinen järjestelmä on erittäin lähellä Suomen mallia. Valtionkirkkoa määrittelee uskontoja koskevien lakien määrä ja luonne, jotka kuitenkin ovat pohjoismaissa verrattain alhaisella tasolla. Tanskassa on eniten uskontoa koskevaa lainsäädäntöä ja Suomessa puolestaan vähiten. Suurimmat erot näkyivät vähemmistöjä syrjivien lakien osalta, jossa Tanska, Ruotsi ja Norja saivat korkeampia arvoja ja Suomi ja Islanti matalampia.⁷

Terminä ja käytäntönä kansankirkko luo myös jännitteen luterilaisten kirkkojen kulttuurillisen ja uskonnollisen roolin välille. Kulttuurillisen roolin korostaminen voi heikentää uskonnollisen roolin korostamista ja päinvastoin. “Tämä voi myös estää näkemästä järjestelmään mahdollisesti sisältyviä uskonnollisesti eriarvoistavia rakenteita.”⁸ Tietyn uskonnon ja kansan välisen erityissuhteen korostaminen asettaa uskonnot lainsäädännöllisesti ja retorisesti erilaisiin aseisiin.

Sananvapaus vs. uskonrauhalaki

”[Suomen rikoslaki luku 17, § 10 (24.7.1998/563)] Uskonrauhan rikkominen. Joka 1) julkisesti pilkkaa Jumalaa tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta muutoin pitää pyhänä, tai 2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellään tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta taikka hautaustilaisuutta, on tuomittava uskonrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Uskonrauhan ja sananvapauden rajat ovat limittäiset. Rajoja määrittelevät valtion lait, jotka usein painottuvat joko uskonrauhaan tai sananvapauteen. Euroopassa painotus on usein sananvapaudessa, joka toisaalta avaa mahdollisuuden uskonnolliselle kritiikille mutta myös häirinnälle. Suomessa on uskonrauhalaki, joka on pohjoismaalaisittain poikkeuksellinen. Uskonrauhalaki kattaa alleen mm. jumalanpilkan ja uskonnollisten rakennusten töhrimisen, josta seurauksena on sakko tai vankeustuomio. Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitea on kehottanut Suomea luopumaan uskonrauhalaista ja lain kumoaminen on ollut keskusteluissa Suomessa. Useimmiten Suomessa nostetut syytteet liittyvät netissä julkaistuihin teksteihin, joissa vihapuhe on kätkeyty uskontokritiikin muotoon. Tanskassa, Norjassa ja Islannissa uskonrauhalaki on kumottu 2010-luvun aikana ja Ruotsissa jo 1970-luvulla. 2010-luvulla moni maa muutti uskonrauhalakejaan

---

⁷ Ketola 2022, 28.

⁸ Ketola 2022, 16.

sananvapauden edistämiseksi. Tanska on kuitenkin vuonna 2023 ottanut uskonrauhelain uudelleen käyttöön Koraanin polttamisten vuoksi.

Jyllands Postenin pilakuvat

Kaikissa muissa pohjoismaissa Suomea lukuun ottamatta on ollut yhteiskuntarauhaa horjuttaneita tapauksia, joita muun muassa uskonrauhalaki olisi voinut estää tapahtumasta. Sananvapauden ja uskonrauhan välistä tasapainoa koeteltiin, kun Tanskassa vuonna 2005 Jyllands Posten julkaisi 12 pilakuvaa profeetta Muhammedista. Myöhemmin myös muut ulkomaiset lehdet julkaisivat kuvat. Pohjoismaista Suomi oli ainoa, jonka lehdistö julkaisi kuvat vain uutisten yhteydessä. Kuvista seurasi laajoja mielenosoituksia niin Tanskassa kuin ulkomaillakin ja useat muslimit pitivät piirroksia loukkaavina, rasistisina ja islamofobisina. Keskusteluissa kuvia on myös verrattu 1930-luvun pilapiirroksiin juutalaisista. Kuvien julkaisusta nostetut syytteet kaatuivat oikeudessa kaikissa pohjoismaissa sananvapauden nojalla. Islanti kumosi vuonna 2015 uskonrauhalakisensa Charlie Hebdo -tapauksen myötä sananvapauden edistämiseksi.

Koraanin polttamiset

Koraanin polttamiset ovat toinen tapaus, joka osuu uskonrauhalain yhteyteen. Suomessa Koraanin julkiset polttamiset eivät ole olleet julkisesti sallittuja muun muassa uskonrauhalain vuoksi. Sen sijaan Tanska, Ruotsi ja Norja ovat etenkin vuoden 2023 aikana ajautuneet Koraanin polttokohujen keskelle. Polttamisilla on koettu olleen negatiivisia vaikutuksia yhteiskuntarauhaan, turvallisuuteen ja ulkopoliittisiin suhteisiin. Toisaalta niiden salliminen on taannut laajan sananvapauden. Ruotsissa tammikuussa 2023 ruotsalais-tanskalainen äärioikeistopoliitikko Rasmus Paludan poltti Koraanin Turkin Tukholman-suurlähetystöllä synnyttäen ketjun muita Koraanin polttamisia Tanskassa ja Norjassa. Koraanin polttamisen sisältäviin mielenosoituksiin haetaan lupa, jonka myöntämisessä arvioidaan pääasiassa tilanteen turvallisuutta. Norjassa äärioikeistoryhmän järjestämän Koraanin polttamisen sisältävän mielenosoituksen poliisi perui turvallisuussyistä. Norjassa media ei lähtenyt suuresti korostamaan tapauksia, jolloin ne laantuivat hiljalleen. Tanskassa on puolestaan järjestetty satoja mielenilmauksia, joissa on tuhottu Koraaneja. Teon julkisuus ja

tapahtuminen mielenosoituksen yhteydessä kaventavat mahdollisuutta saada lupa tekoon viranomaisilta.

Paludanin jälkeen myös muut ovat polttaneet Koraaneja Ruotsissa. Tämä on lisännyt levottomuuksia ja nostanut maan sisäistä turvallisuushuolta. Koraanin polttamisten myötä Ruotsin turvallisuuspoliisin mukaan kuva Ruotsista on muuttunut maailmalla suvaitsevaisesta maasta vihamielisemmäksi etenkin islamia ja muslimeja kohtaan. Tapaukset ovat olleet myös yksi osasy syy Ruotsin NATO-prosessin pitkittymiselle.

Uskonnollinen demografia pohjoismaissa

Luterilaisten kansankirkkojen tähdittämässä pohjoismaissa on etenkin viimeisen kahden vuosikymmenen aikana tapahtunut merkittävä uskonnollisen moninaisuuden lisääntyminen. Maahanmuuton ja pakolaisliikkeiden myötä myös muiden kuin kristillisten yhdyskuntien määrä on kasvanut. Pohjoismaissa kristilliset ja juutalaiset yhteisöt omaavat pitkät juuret ja Suomessa myös muslimit lukeutuvat tähän joukkoon. Aasiaalaistaustaiset uskonnot sekä islam muissa pohjoismaissa on hiljalleen lisääntynyt 90-luvulta alkaen. Osa näistä yhteisöistä on kuitenkin perustettu jo aiemmin, sillä kansainvälisten yhteyksien myötä uskontoa vaihtaneita on ollut jo pidempään. Uskonnonvapauden puuttuminen on vaikuttanut siihen, milloin eri uskonnolliset tai katsomukselliset yhteisöt on perustettu.

Abrahamilaiset uskonnot

Kristinusko

Kristinusko on kaikissa pohjoismaissa enemmistöuskonto. Luterilaiset kirkot toimivat valtionkirkkoina ja sittemmin kansankirkkoina, näin myös muodostaen pohjoismaisen kristillisyyden enemmistön. Esimerkiksi Tanskan kansankirkkoon kuuluu 74 % maan asukkaista ja sen jäsenmäärän laskua on perusteltu maahanmuutolla, maallistumisella ja

yksilöllistymisellä.⁹ Valtioiden ja kirkkojen tilastojen mukaan vähintään yhä yli puolet pohjoismaiden asukkaista kuuluu luterilaiseen kirkkoon. Uskonnonvapauden asteittaisen lisääntymisen myötä 1800-luvulta alkaen myös muut kristilliset kirkot saivat valtioilta luvan järjestäytyä. Muita yleisiä kristillisiä kirkkoja pohjoismaissa ovat katolinen kirkko, ortodoksiset kirkot ja muut protestanttiset kirkot kuten helluntailaiset.

Pohjoismaiset kristityt ovat luoneet yhteistyöverkostoja ja ekumeenisia järjestöjä, jotka pyrkivät kristittyjen ykseyteen ja yhteistyöhön. Pohjoismaiset ekumeeniset järjestöt ovat osa Euroopan laajuista ekumeenista liikettä. Usein ekumeenisessa liikkeessä ovat mukana maassa jo pitkän historian omaavat kristilliset yhteisöt ja uudet kristilliset yhteisöt jäävät joskus toiminnan ulkopuolelle.

Islam

Islam on kristinuskon jälkeen toiseksi suurin uskonto pohjoismaissa. Pysyviä muslimiyhteisöjä on syntynyt pohjoismaihin 1800-luvulla Suomeen Venäjältä tulleiden tataarien myötä, ja muihin pohjoismaihin 1900-luvun loppupuolella maahanmuuton ja pakolaisuuden myötä. Muslimien yleisimpiä lähtömaita ovat Turkki, Somalia, Irak, Syyria ja Afganistan. Monet muslimit ovat jo toisen, kolmannen ja neljännenkin polven maahanmuuttajia ja asuneet koko ikänsä pohjoismaissa. Tilastot muslimien määrästä vaihtelevat eivätkä ilmoitetut jäsenmäärät aina ole ajankohtaisia tai tarpeeksi kattavia rekisteröinnin hankaluuksien vuoksi. Esimerkiksi Ruotsin väestöstä vuonna 2020 vain noin 242 000 henkeä (2,3 %) on muslimeita, jos uskoo viraston tiedot sellaisenaan. Todellisuudessa muslimien määrä Ruotsissa on huomattavasti suurempi kuin mitä edellä on esitetty. Myös Suomessa rekisteröityjen muslimien jäsenmäärä on 20 000, mutta arvioiden mukaan muslimien määrä on lähemmäksi 120 000–150 000. Tanskassa muslimeja on noin 260 000 henkeä (17 %). Norjassa rekisteröityneitä muslimeja on noin 180 000.

---

⁹ Religiøsitet og forholdet til folkekirken 2020 <https://www.fkuv.dk/undersogelser-og-viden/udgivelser-og-rapporter/religioesitet-og-forholdet-til-folkekirken-2020> (luettu 13.2.2024)

Muslimeilla ei ole missään pohjoismaassa kaikki muslimiyhteisöt kattavaa keskusjärjestöä, vaan toiminta jakautuu eri rekisteröityneisiin yhdyskuntiin ja niiden monenkeskeisiin verkostoihin. Näistä usein ainakin osa on mukana maiden uskontojen välisessä järjestäytyneessä yhteistyössä. Ruotsin muslimien rauhanliiton puheenjohtaja Yasri Khan arvioi tämän johtuvan islamin sisäisestä jakautuneisuudesta eri lakikoulukuntiin.¹⁰ Kuitenkin Ruotsin Islamilainen yhteistyöneuvosto kattaa kuusi islamilaista yhdyskuntaa. Norjan islamilainen neuvosto perustettiin vuonna 1993, koska Norjan kirkon ekumeeninen neuvosto pyysi useita eri muslimijärjestöjä muodostamaan yhden keskusjärjestön, joka voisi toimia muslimeita edustavana keskustelukumppanina.¹¹ Norjassa toimii myös Muslimien dialogiverkosto, jonka tarkoituksena on edistää muslimien keskinäistä dialogia. Verkosto on perustettu vuonna 2017. Tanskassa toimii vuonna 2004 perustettu Danish Muslim Union, joka on perustettu muslimien etujen takaamiseksi tanskalaisessa yhteiskunnassa¹². Myös Islannissa on useita eri islamilaisia rekisteröityneitä yhdyskuntia, mutta Suomen tapaan heillä ei ole aktiivista yhteistä kattojärjestöä. Suomessa toimi SINE vuoteen 2023 asti. Nyt Suomessa on monta eri muslimien yhteistä järjestöä kuten Imaamien unioni, Moskeijoiden liitto ja Suomen muslimifoorumi, Nuorten Muslimien Foorumi, Nuoret muslimit, Mahdin nuoret, mutta ei yhtä kaikki muslimit kattavaa järjestöä.

Juutalaisuus

Juutalaiset yhteisöt ovat pieniä mutta vanhoja pohjoismaalaisia uskonnollisia yhdyskuntia. Norjassa vanhin juutalaisyhteisö Det Mosaiske Trosamfund on rekisteröity 1892 ja se kattaa noin yhden kolmasosan Norjan juutalaisista. Norjassa on noin 2000 juutalaista yhteisön oman arvion mukaan, mutta rekisteröityneitä jäseniä on 755 Norjan tilastojen mukaan.¹³ Monet Norjan juutalaisista eivät ole

---

¹⁰ Khan 2017, 36.

¹¹ Galal, Liebmann & Nordin 2018, 334; Leirvik 2014, 264–266.

¹² Dansk Muslims Union - Historie. <https://dmunion.dk/dk/about-pages/historie/> (luettu 20.2.2024)

¹³ Synagogen i 100. <https://jubileum.xn--jdedommen-18a.no/> (luettu 22.2.2024)

sidoksissa mihinkään uskonnolliseen yhteisöön. Ruotsissa juutalaiset ovat järjestäytyneet vuonna 1953 perustetun keskusneuvoston (Judiska Centralrådet) alaisuuteen. Suomessa toimii Suomen juutalaisten seurakuntien keskusneuvosto ja synagoga on Helsingissä ja Turussa. Tanskassa toimii monta eri rekisteröitynyttä juutalaisyhteisöä ja arvioiden mukaan Tanskassa on noin 7000 juutalaista. Juutalaisilla on kaikissa pohjoismaissa omat kattoyhteisönsä.

Aasialaiset uskonnot

Pohjoismaisessa uskontoyhteistyössä näkyvät myös aasialaistaustaiset uskonnot. Aasialaisiin uskontoihin luetaan tässä yhteydessä bahá'í-usko, buddhalaisuus, hindulaisuus ja sikhiläisyys. Näistä kaikilla on pohjoismaissa suhteellisen tuoreet juuret, mutta siitä huolimatta ne ovat aktiivisia kansallisessa uskontoyhteistyössä. Etenkin bahá'ít ja buddhalaiset ovat aktiivisia monen pohjoismaan uskontoyhteistyössä.

Aasialaisten uskontojen juuret pohjoismaissa ovat 1900-luvulta. Bahá'í-usko omaa näistä vanhimman presenssin, sillä sen juuret ovat pohjoismaiden yhteyksissä Yhdysvaltoihin, mistä on saapunut luennoitsijoita ja bahá'í-uskoon kääntyneitä paluumuuttajia. Myös Iranin vallankumouksen myötä alueelta saapui pohjoismaihin pakolaisia, jotka ovat sittemmin kotiutuneet. Buddhalaisuus on toinen aasialainen uskonto, jolla on pidempi historia pohjoismaissa. Esimerkiksi Suomeen se saapui 1900-luvun taitteessa teosofien myötä. Pääosa buddhalaisten yhdyskuntien jäsenistä koostuu maahanmuuttajataustaisista henkilöistä, jotka ovat saapuneet pohjoismaihin 1970-luvulta alkaen. Sama pätee myös sikhiläisyyteen ja hindulaisuuteen. Aasialaiset uskonnot ovat lisääntyneet pohjoismaissa muun muassa työperäisen maahanmuuton yleistymisen myötä. Esimerkiksi Suomessa hindujen määrä on kasvanut työperäisen maahanmuuton myötä.

Suurin osa aasialaisten uskontojen yhdyskunnista on rekisteröity 1900-luvun loppupuolella, vaikka järjestäytymistä olisi ollut jo aiemmin. Uskontojen jäsenmäärät vaihtelevat, mutta kaikissa pohjoismaissa on suunnilleen samat prosenttimäärät kokonaisväestöstä. Bahá'í-usko ja

sikhiläisyys ovat jäsenmäärältään pieniä, kun taas hindulaisuus ja buddhalaisuus ovat huomattavasti suurempia. Ilmoitetut jäsenmäärät vaihtelevat sen mukaan, katsotaanko rekisteröityneitä jäseniä, yhteisön osallistujamäärää vaiko tietyistä uskontotaustan omaavasta maasta tulevien maahanmuuttajien ja heidän jälkeläistensä oletettua uskontoa. Esimerkiksi moni maahanmuuttaja ei rekisteröidy uskonnolliseen yhdyskuntaan, jolloin myös aasialaistaustaisten uskontojen tapauksessa virallisen rekisteriluvun ja arvioiden välille jää kuilu.

Kansallisia kattojärjestöjä on vaihtelevasti. Bahá'ít ovat pieni yhdyskunta, joten niiden on luontevaa toimia pääyhdyskunnan haaroina kussakin pohjoismaassa. Buddhalaiset ovat järjestäytyneet Norjassa ja Ruotsissa katto-organisaatioiden alle, jotka ohjaavat jäsenilleen valtion tukia. Myös hinduilla on oma kattojärjestönsä Ruotsissa, joka on myös mukana valtion uskontoyhteistyössä. Suomessa sekä hinduilla että buddhalaisilla on omat kattojärjestöt.

Muut uskonnot

Muihin uskontoihin lukeutuvat tässä yhteydessä Myöhempien Aikojen Jeesuksen Kristuksen Pyhien kirkko, pakanataustaiset uskonnolliset yhdyskunnat, ahmadiyyat sekä Jehovan todistajat. Näistä kolme ensimmäistä ovat aktiivisia uskontojen välisessä yhteistyössä. MAP-kirkon juuret ovat kristinuskossa, mutta se nähdään erillisenä maailmanuskontona opillisten eriäväisyyksien vuoksi. MAP-kirkon lähetyssaarnaajat saapuivat Skandinaviaan ja Suomeen 1850-luvulla ja ensimmäiset seurakunnat syntyivät. Moni kuitenkin muutti joko uskontoja kieltävien lakien tai uskonnollisen syrjinnän vuoksi Yhdysvaltoihin. MAP-kirkot ovat rekisteröityneet 1900-luvun loppupuolella uskonnollisiksi yhdyskunniksi kaikissa pohjoismaissa, paitsi Tanskassa. Jäsenmäärät ovat suunnilleen samat pohjoismaissa, etenkin suhteutettuna maiden asukasmääriin. MAP-kirkot ovat aktiivisesti yhteydessä etenkin kansallisiin temppelihin, ja ovat siis järjestäytyneet valtioittain. Ahmadiyyat ovat muslimitaustainen uskonnollinen yhteisö, jonka juuret ovat Pakistanissa. Ahmadiyyojen

juuret ovat islamissa ja he kutsuvat itseään ahmadiyya-muslimeiksi, mutta muslimien keskuudessa on erimielisyyksiä siitä, katsotaanko heidät muslimeiksi ja onko liike osa islamia vai erillinen uskonto. Ahmadiyyat ovat aktiivisia uskontojen välisessä yhteistyössä pohjoismaissa etenkin Suomessa ja Norjassa.

Jehovan todistajat eivät ole aktiivisia uskonto-yhteistyössä.

Uskonnonvapauskysymyksiin liittyen kuitenkin mainittakoon, että Norjassa vuonna 2021 Jehovan todistajat menettivät valtion tuen ja aseman rekisteröityneenä uskonnollisena yhteisönä useiden uskonnollisten yhdyskuntien lain rikkomusten vuoksi. Jehovan todistajat menettivät asemansa, sillä liikkeen karttamiskäytäntö estää sananvapauden toteutumisen ja yhteisö ei siten noudata avustusten ehtoja.

Myös eri uuspakanayhteisöt ovat aktiivisia uskonto-yhteistyössä Ruotsissa ja Islannissa. Esimerkkejä näistä yhdyskunnista ovat Islannin Asatru ja Ruotsin Forn Sed. Uuspakanallisista yhteisöistä nimenomaan vanhoja pohjoismaalaisia perinteitä elvyttäneet yhteisöt ovat olleet osana uskonto-yhteistyötä. Islannissa kristittyjen jälkeen suurin uskonnollinen yhteisö on Pagan Worship nimellä rekisteröitynyt yhteisö.¹⁴ Myös muissa pohjoismaissa on rekisteröityneitä uuspakanallisia uskonyhteisöjä. Suomessa toimii rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta Karhun kansa, jonka hengellinen pohja on itämerensuomalaisessa kansanuskossa.

Elämäkatsomukset

Norjan ja Islannin uskonto- ja katsomuskentälle ominaista on myös humanistien läsnäolo uskontojen välisen yhteistyön parissa.

Humanististen yhdistysten rekisteröitymistä ja järjestäytymistä ajoi muun muassa vaihtoehtoisten rituaalien, kuten kasteen ja hautajaisten, tarjoaminen. Islannin eettisten humanistien seura ja Norjan humanistiliitto ovat molemmat kansainvälisen humanistiliiton jäseniä. Suomessa humanistiliittoon kuuluu Suomen vapaa-ajattelijoiden liitto. Toinen filosofiaan pohjautuva katsomus on holismi, joka esimerkiksi

---

¹⁴ Religious organisations <https://www.statice.is/statistics/society/culture/religious-organisations/> (luettu 8.2.2024)

Norjassa on aktiivinen myös uskonto- ja katsomusdialogissa. Holisteja on Norjassa noin 1200 jäsentä. Tanskassa humanistit ovat aktiivisia uskontojen välisessä dialogissa. Suomessa katsomusjärjestöt, kuten Vapaa-ajattelijain liitto, eivät ole olleet aktiivisia uskonto- ja katsomusdialogissa. Kuitenkin vaikutusta dialogikentän suuntaan on, kun keskustellaan evankelisluterilaisen kirkon hautausvastuusta tai katsomusten ja uskontojen tasa-arvosta. Kulttuurillisesti uskonnot voivat kokea uskontokriittisyyttä esimerkiksi Eroa kirkosta -sivuston vuoksi. Myös yhteistyön paikkoja on löydetty Suomessa katsomus- ja uskonto-yhteisöjen välillä.

Suhteet valtio

Uskontojen ja jäsenten suhteet viranomaisiin

Pohjoismaissa uskontojen ja valtion väliset suhteet ovat melko tiiviit. Verotusoikeus, rahalliset avustukset, lainsäädäntö ja koulutukset ovat osa uskonnollisten yhteisöjen ja valtion välistä kanssakäymistä. Vaikka suhteet ovatkin samankaltaiset, voi niiden väliltä löytää suuriakin eroja siinä, mikä ministeriö on vastuussa valtion ja uskontojen välisistä suhteista. Ministeriöt ja uskontokunnat pitävät myös kirjaa rekisteröityneistä yhdyskunnista ja niiden jäsenmääristä, mutta tämän pitäminen ajankohtaisena on haastavaa.

Islannissa uskonnollisten yhdyskuntien rekisteröinti tapahtuu oikeusministeriön alaisuudessa toimivan uskontojen ja ei-uskonnollisten tunnustuskuntien toimiston alla. Kokonsa vuoksi myös Reykjavikin kaupungin toiminta on merkityksellinen osa koko Islannin uskontodialogikenttää. Reykjavikissa kaupunki vastaa esimerkiksi pyöreän pöydän tapaamisten organisoinnista. *Suomessa* opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa uskonnollisten yhteisöjen rekisteröitymisestä ja uskontoja koskevasta päätöksenteosta. *Tanskassa* alue- ja kirkollisministeriö (By-land- og kirkeministeriet) vastaa rekisteröityneistä uskonnollisista yhteisöistä. Alue- ja kirkollisministeriön edustajan mukaan valtiovallan suhteessa uskonnollisiin yhteisöihin korostuu valvonta. Tämä näkyy raportoinnin ja ulkomaisen rahoituksen seurannassa. *Ruotsissa* terveys- ja sosiaalityön ministeriön alaisuudessa uskontojen parissa tehty työ keskittyy koulutukseen ja

yhdyskuntien rahoitukseen. *Norjassa* uskonnollisten ja katsomuksellisten yhdyskuntien rekisteröinti on paikallista. Rekisteröitymishakemus lähetetään yhteisön sijainnin mukaan sille läänin alueen valtionhallinnosta vastuussa olevalle toimijalle.

Rekisteröitymisen tuomat haasteet

Uskonnollisen demografian kartoittaminen pohjoismaissa on hankalaa, sillä yksikään pohjoismaa ei valtiona kerää uskontoon liittyviä tietoja suoraan väestöltä. Sen sijaan tiedot uskonnollisesta suuntautumisesta perustuvat joko uskonnollisen yhteisön omaan arvioon ja ilmoitukseen tai valtion tuesta uskonnollisille liikkeille vastaavien virastojen ilmoittamiin jäsenmääriin. Virastot tietävät vain rekisteröityneiden yhteisöjen jäsenmäärät, eivätkä kaikki uskonnolliset yhteisöt ole rekisteröityneet maansa virastoihin. Tämä johtuu muun muassa siitä kuinka rekisteröitymisen ei nähdä hyödyttävän yhteisöä, viranomaisiin ei luoteta, tai rekisteröitymistä ei osata. Myöskään yhteisöjen kaikki jäsenet eivät välttämättä ole rekisteröityneet yhteisöönsä. Syyt ovat osittain päällekkäiset. Esimerkiksi luottamuksen puute viranomaisiin tai rekisteröitymisen monimutkaisuus, osaamattomuus tai tietämättömyys ovat sekä yksilöiden että yhteisöjen esteinä rekisteröitymiselle. Yhdyskunnat eivät välttämättä rohkaise tai ohjaa jäseniään rekisteröitymiseen, sillä sitä ei koeta hyödylliseksi. Voi myös olla, että yksilö haluaa säilyttää vapauden harjoittaa uskontoaan tai ei halua rekisteröitymisen kautta rajoittaa itseään yhteen yhdyskuntaan.

Uskonnollisen yhteisön jäsenyys ei myöskään kerro yksittäisen ihmisen uskonnollisuudesta tai uskonnollisesta identifioitumisesta. Tämän selvityksen tiedot ovat siis arvioita pohjoismaiden uskonnollisesta demografiasta antamaan kontekstin uskontojen väliselle dialogille. Samalla se kartoittaa uskontojen enemmistö–vähemmistö -suhteita, joita voi verrata uskontojen aktiivisuuteen ja osallisuuteen uskontojen välisessä yhteistyössä.

Esimerkiksi Islannissa uskonnollisten yhteisöjen jäsenten rekisteröinnistä nousi esille muutamia tapauksia. Yksilötasolla molempien vanhempien

tulee liittää lapsensa erikseen uskonnolliseen yhteisöön. Aiemmassa lainsäädännössä lapsi rekisteröitiin äidin uskonnon mukaan.

Rekisteröinnin monimutkaistumisen myötä rekisterit uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvista saattavat siis olla aiempaa epätarkempia. Valtio ylläpitää rekisteriä uskonnollisista yhteisöistä, mutta ne jaetaan yhteisöille itselleen vain maksua vastaan. Näin ollen kaikki uskonnolliset yhteisöt eivät ole tietoisia omista jäsenistään.

Ministeriöiden rooli uskontokentällä

Ministeriöiden rooli ja toimintatavat vaihtelevat maittain. *Ruotsissa* terveys- ja sosiaalityön ministeriön alaisuudessa toimivalla Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) -virastolla on pohjoismaisella mittakaavalla laajempi vastuu uskonnollisista yhteisöistä ja heidän kouluttamisestaan. SST:n juuret ovat 1970-luvulla, vaikka se perustettiin valtiollisena virastona vuonna 2000.¹⁵ Muutos ministeriön alaisuuteen on suhteellisen tuore, sillä nykyiseen malliin on siirrytty vuonna 2017. SST tekee monialaista yhteistyötä eri uskonnollisten yhteisöjen kanssa toimien niiden ja valtion välisenä yhteyden rakentajana. SST:n tehtäviin lukeutuu rahallisen ja koulutuksellisen avustuksen toteuttaminen Ruotsissa toimiville uskonnollisille yhteisöille. SST ei kuitenkaan rekisteröi uskonnollisia yhdyskuntia tai laske niiden jäsenmääriä. Sen tarjoamat koulutukset käsittelevät muun muassa naisten voimaantumista, yhteisön valmiuksien kehittämistä, sukupolvieroja ja johtajuutta. SST kokoaa yhteisöt kerran vuodessa yhteen, jolloin se jakaa tietoa rahoitushakemuksista. SST:n alla toimii myös oma neuvostonsa, joka keskustelee turvallisuudesta kansallisia uhkia vastaan. SST:n työ suuntautuu pääsääntöisesti ministeriöltä kohti uskonnollisia toimijoita, sillä se ei tee lausuntoja uskontoja koskettavista yhteiskunnallisista teemoista ja aiheista. Kuitenkin sen tarjoama koulutus ja rahoitus mahdollistaa uskonnollisten yhteisöjen demokraattisten arvojen mukaista kehitystä ja kasvua. Koulutukset ja ennaltaehkäisy eivät kuitenkaan tarkoita vain yhdyskunnille suunnattua koulutusta. Tärkeä osa monipuolista uskontokasvatusta on myös uskontolukutaidon lisääminen yhteiskunnassa.

---

¹⁵ Nordin 2020, 437.

Norjassa lapsi- ja perheministeriön alla toimii osasto, joka käsittelee uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen asioita. Osasto vastaa uskontojen ja katsomusten alan säännöksistä ja niiden muokkaamisesta. Tähän sisältyy muun muassa uskonnollisista yhteisöistä annettu laki, hautausmaalaki, juhlapyhien rauhanlaki ja rahastolaki.¹⁶

Tanskassa alue- ja kirkollisministeriön lisäksi uskontojen välisessä yhteistyössä on mukana ulkoministeriön ihmisoikeusasiainosastolla uskonnon- ja katsomuksenvapausyksikkö. Yksikkö keskittyy pääsääntöisesti kansainväliseen uskonnonvapautilanteeseen ja ihmisoikeusperustaiseen uskonnonvapauden edistämiseen Tanskan ulkopuolella. Tanska pitää ulkomaanhankkeissaan vahvasti esillä uskonnonvapautta ja ottaa uskonnon roolin huomioon ulkomailla tekemässään työssä. Uskonnonvapautyö liitetään osaksi ihmisoikeus- ja demokratiatyötä. Toinen temaattinen painopiste ihmisoikeusosastolla on sukupuolten tasavertaisuus ja intersektionaalisen ymmärryksen lisääminen.

Ministeriöiden keskinäinen yhteistyö ihmisoikeus- ja uskonnonvapauskysymyksissä on noussut merkittäväksi. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan strategiaan kuuluu uskonnonvapauden arvojen korostaminen osana ihmisoikeuksia. Samoin kehityspolitiikan strategiassa lähes kaikki eduskuntapuolueet ovat allekirjoittaneet tavoitteen edistää ihmisoikeusperustaisen uskonnonvapauden arvoja ja ylläpitää keskustelua ajankohtaisista kysymyksistä.

Islannissa aktiivinen toimija on myös Reykjavikin kaupungin demokratia-osasto, joka osaltaan paikkaa valtion toimintaa. Osasto pyrkii yhteistyöhön Islannin uskontojen välisen foorumin kanssa.

Suomessa moni ministeriö on sidoksissa uskontojen parissa tehtävään työhön. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa uskonnonvapautteen liittyvistä asioista ja nykyään myös kirkollisista asioista. Ulkoministeriö tarkastelee uskontodialogityötä ja uskonnonvapautta ulkopoliittisesta näkökulmasta. Sisäministeriö puolestaan ottaa huomioon kokonaisturvallisuuteen liittyvät asiat ja ääriliikkeiden ehkäisyyn. Oikeusministeriö vastaa uskonnoista osana etnisten

---

¹⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/avdelinger/ftl/id752066/> (luettu 10.5.2024)

suhteiden kehittämistä ja työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla on kotouttaminen.

Rahoitus

Tanskassa suora taloudellinen tuki menee vain valtionkirkolle.

Avustuksia on mahdollista hakea, mutta niiden hakemisen ja raportoinnin työläyden vuoksi pienet yhteisöt eivät usein hae avustuksia.

Ministeriöistä kirkkoministeriön alla toimiva tunnustettujen uskonnollisten yhteisöjen toimisto vastaa uskonnollisten yhdyskuntien rekisteröitymisen vaatimuksista ja prosessista. He ovat toteuttaneet myös verotusoikeuden uudistuksen uskonnollisille yhdyskunnille suunnatuista varoista ja lahjoituksista ja ohjaavat uskonnollisten yhdyskuntien saamia valtiontukia. Tukien jakamisessa pyritään läpinäkyvyyteen ja raportointi on tärkeä osa tukien jakamista. Myös ulkoministeriön alla toimivalla foorumilla on rahoituslähde, josta jaetaan tukia sekä uskontotaustasta riippumatta pääasiassa kansalaisjärjestöille. Tuen saamiseksi projektin täytyy kuitenkin suuntautua ulkomaille. Ministeriö ei tue uskonnollista, hengellistä tai opetukseen keskittyvää työtä.

Ruotsissa SST-virasto vastaa valtion tuesta uskonnollisille yhteisöille.

Päätehtävänä SST:llä on rahoittaa uskonnollisten yhteisöjen omaa toimintaa, joka edistää kansalaisyhteiskunnan rauhan takaamista sekä tasa-arvon ja demokratian arvojen toteutumista. Yhteisöjen tekemä sosiaalityö nähdään arvokkaana osana yhteiskuntaa, jonka vuoksi valtion tuki halutaan taata myös muille uskonnollisille yhteisöille kuin vain Ruotsin kirkolle, jolla on omien jäsentensä erityinen verotusoikeus. Myös kriisivalmius, ääriliikkeiden synnyn ehkäiseminen ja maahanmuuttajien integrointi mainitaan rahoituksen motivaattoreiksi.¹⁷

Rahoitukselle on luotu kriteeristö. Sen perustana on, että uskonnollinen yhteisö on rekisteröitynyt voittoa tavoittelemattomaksi organisaatioksi ja että sen toiminnan arvioidaan edistävän ihmisoikeuksien ja tasa-arvon toteutumista.¹⁸ SST on teettänyt raportin valtion tuesta uskonnollisille yhteisöille (2018). Raportin tarkoituksena on varmistaa, että tuki mukautuu parhaiten nykyisiin ja tuleviin

---

¹⁷ Why grants to faith communities? - Myndigheten för stöd till trossamfund (myndighetensst.se) (luettu 8.12.2023).

¹⁸ Erika Willander. 2019. The Religious Landscape of Sweden - Affinity, Affiliation and Diversity in the 21st Century, 15-16.

tarpeisiin. Selvityksessä katsotaan muun muassa, että uskonnonvapaus tulee nähdä valtion pääasiallisena motiivina tukea uskonnollisia yhteisöjä ja että kaikilla uskonnollisilla yhteisöillä tulisi olla samanlaiset edellytykset uskonnolliseen toimintaan.

Norjassa uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen rahoitus tulee hallinnolta. Yhteisö voi hakea rahoitusta, jos se on rekisteröitynyt ja sillä on vähintään 50 jäsentä. Rahoitus määräytyy suunnilleen samassa suhteessa jäsentä kohden, kuten se määräytyy Norjan kirkossakin. Uskonnollisille yhteisöille jaetun rahoituksen käyttöä ei ole rajoitettu. Yhdyskunta saa ohjata rahoituksen haluamallaan tavalla myös hengelliseen työhön, mikä on epätyypillistä pohjoismaissa. Valtio antaa myös vuosittaisen summan STL:lle, joka jakaa rahoituksen ruohonjuuritason dialogitoimintaan.

Suomessa evankelis-luterilaisella ja ortodoksisella kirkolla puolestaan on verotusoikeus. Nämä yhteisöt verottavat valtion kautta jäseniltään verotulot. Muilla uskonnollisilla yhteisöillä ei ole oikeutta saada tuloja jäsenten verotuksesta. Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle kuuluu lakisääteisesti velvollisuus huolehtia maan hautaustoimesta, jolloin se myös saa valtiolta rahallisia korvauksia tästä työstä. Rekisteröityneet uskonnolliset yhteisöt voivat hakea valtiolta avustusta toiminnalleen kerran vuodessa. Yhteensä avustuksia jaetaan 524 000 euroa.¹⁹ Valtionavustukset myönnetään laskennallisin perustein rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien jäsenmäärän mukaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa rahallista avustusta myös uskontojen välisen vuoropuhelun edistämiseen, jota vain oikeuskelpoiset yhteisöt tai säätiöt voivat hakea. Oikeusministeriö on tukenut USKOT-foorumia rauhanjärjestöjen rahoituksella, mutta 25.4.2024 valtioneuvosto päätti lakkauttaa rauhantyön yleisavustuksen vuoden 2025 alusta lähtien. Rauhankasvatus on lakkautettu ainoastaan kerran aikaisemmin vuonna 1934. Suomalaiset järjestöt ovat olleet aktiivisesti mukana Nobelin rauhanpalkinnoilla palkitussa työssä.

---

¹⁹ Yleisavustus rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien toimintaan. <https://okm.fi/-/rekisteroityjen-uskonnollisten-yhdyskuntien-toiminta> (luettu 20.5.2024)

Islannissa kaikilla rekisteröityneillä yhdyskunnilla on oikeus osuuteen jäsentensä tuloverosta, ei vain valtionkirkolla kuten muissa pohjoismaissa.²⁰ Saatujen verotulojen ja avustusten määrä riippuu siis yhteisöön rekisteröityneiden jäsenmäärästä. Myös uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomia verotetaan vastaavasti, mutta tästä saadut tulot kohdistetaan muuhun yleishyödylliseen toimintaan, kuten yliopistojen rahoitukseen. Islannissa ollaan huolissaan uskontojen mahdollisesta väärinkäytöstä rasistisen ja sosiaalisen epäluottamuksen lisääjinä. Mahdollinen rahanpesu uskonnollisten yhdyskuntien kanssa edellyttää tarkempaa valvontaa, mutta myös tukea yhteisöille. Ihmisoikeusohjelmaa tarkasteleva työryhmä on nostanut tämän esille uskonnollisten ja uskonnottomien ryhmien yhdenvertaisuutta vähentävänä.

Yksityinen rahoitus

Ulkomailta peräisin oleva rahoitus on myös yleistä. Etenkin muslimiyhteisöt saavat rahoitusta ulkomailta, myös Lähi-idästä. Tähän suhtaudutaan vaihtelevasti pohjoismaissa. Ulkomailta tulevan rahoituksen läpinäkyvyyttä pidetään tärkeänä, mutta osa suhtautuu ulkomaiseen rahoitukseen epäilevästi sen mukana tulevien mahdollisten vaikutteiden vuoksi, jotka saattaisivat muuttaa yhdyskuntien toimintaa. Esimerkiksi Suomeen kaavailtu suurmoskeija peruuntui lopulta, sillä rahoituksella koettiin olevan liikaa yhteyksiä Lähi-itään. Virastojen tehtävänä on myös valvoa rekisteröityneiden uskonnollisten yhdyskuntien rahoitusta. Rahoitusta on vaikea seurata, mutta ministeriöt kannustavat yhteisöjä avoimuuteen. Myös uskontodialogityötä rahoitetaan yksityisesti. Esimerkiksi Tanskassa toimiva Resam on täysin yksityisrahoitteinen uskontodialogijärjestö. Norjassa yksityistä rahoitusta seurataan, jos se ylittää vuodessa 5000 euroa. Tällöin yhteisön tulee rekisteröidä sen alkuperä. Rahoitusta seuraava valtion virkamies voi tarvittaessa käynnistää rahoituslähteen jatkotutkinnan.

---

²⁰ Religion and non-religious convictions. <https://www.government.is/topics/religion-and-non-religious-convictions/> (luettu 8.2.2024)

Uskontojen välinen yhteistyö

Pohjoismaisia uskontodialogijärjestöjä yhdistävät niiden pyrkimykset edistää uskontojen ja katsomusten tasa-arvoista kohtelua ja lisätä kunnioitusta sekä ymmärrystä niiden välillä. Päätöksenteko järjestöissä tapahtuu yhdessä huolimatta yhteisöjen eri jäsenmääristä. Osa järjestöistä toimii itsenäisesti, osa kansankirkkojen yhteydessä ja osa valtion ministeriöiden alla. Uskontojen välistä yhteistyötä ja dialogia tapahtuu myös kahden- tai kolmenkeskeisesti. Tässä muodossa aktiivisimpia ovat usein kristityt, muslimit ja juutalaiset. Uskontojen välistä yhteistyötä tehdään pohjoismaissa sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla. Samoin kohderyhmät vaihtelevat ruohonjuuritasolta yhteisöihin ja uskonnollisiin johtajiin, suureen yleisöön, päättäjiin, sekä mediaan. Toistuvana haasteena uskontodialogitoiminnassa on rahoituksen riittämättömyys suhteessa kysyntään.

Uskontodialogijärjestöt

Suomessa uskontodialogitoimintaa järjestää USKOT-foorumi, joka on saanut alkunsa presidentti Tarja Halosen aloitteesta vuonna 2001 Yhdysvalloissa tapahtuneen syyskuun 11. päivän terroritekojen myötä. USKOT-foorumi ry perustettiin vuonna 2011. USKOT-foorumin rahoitus on peräisin jäsenyhteisöiltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja oikeusministeriöltä, ulkoministeriöltä sekä eri säätiöiltä ja se on hakemassa EU-avustusta. USKOT-foorumi vaalii yhteiskuntarauhaa edistämällä uskontojen välistä vuoropuhelua, yhteistyötä ja keskinäistä kunnioitusta. Uskonnonvapaus ja oikeus harjoittaa uskontoaan ja elää sen mukaisesti sekä kaikkien uskontojen tasavertaisten oikeuksien puolustaminen ovat demokraattisen yhteiskunnan kulmakiviä. Uskontoja yhdistävät perusarvot rauhasta, ymmärryksestä ja vastuunkannosta. Foorumi tekee yhteistyötä viranomaisten kanssa, toimii asiantuntijana uskontoihin liittyvissä asioissa, osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja järjestää erilaisia tapahtumia. Foorumi edistää kaikessa toiminnassaan näkyvää uskonnon roolia osana jokapäiväistä elämää sekä uskontojen edustajien näkyvyyttä aktiivisina toimijoina yhteiskunnassa, kuin myös tuo näkyviin uskonnot yhteiskunnan voimavarana. Foorumilla on useita, merkittäviä edustuspaikkoja viranomaiselimissä ja lausuntoja pyydetään usein.

Foorumi aloitti abrahamilaisten uskontojen kesken, mutta vuodesta 2019 se on laajentunut kattamaan seitsemän uskontoa ja niiden useita suuntauksia. Työ on keskittynyt viime vuosina uskontolukutaidon lisäämiseen yhteiskunnassa. Työssä tuodaan vähemmistöjen ääntä esiin kuin myös viedään eteenpäin uskontojen yhteisiä tavoitteita. Uskonnonopetus kouluissa on ollut alusta saakka keskeinen teema. Muita yhteiskunnallisia teemoja, joihin pyydetään uskontojen näkökulmaa ovat yhdenvertaisuus, turvallisuus, uskonnonvapaus ulkopoliittisena kysymyksenä, ihmisoikeudet, kotouttaminen, rasismin torjuminen. Foorumin työ ulottuu monen ministeriön alaisuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa uskonnonvapaudesta, joten se rahoittaa työstä suurimman osan. Rahoitus on kysyntään ja toimintavalmiuteen nähden niukkaa.

Norjassa uskontoyhteistyö alkoi 1970-luvulla aluksi yksittäisten aktivistien tekemien uskontoyhteistyöhön liittyvien aloitteiden muodossa.

Järjestäytyneempään muotoon uskontoyhteistyö ja -dialogi kehittyi 1990-luvulta suurimpien uskonnollisten yhteisöjen alkaessa osallistua toimintaan. Norjan uskonnollisten ja elämäkatsomuksellisten yhteisöjen yhteistyöneuvosto (Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, lyh. STL) sai alkunsa vuonna 1996, jolloin se syntyi protestina valtion uutta pakollista kouluoppiainetta vastaan. Oppiaine yhdisti toisiinsa kaksi aiemmin erillistä oppiainetta, jotka muistuttivat suomalaisia oppiaineita uskontoa ja elämäkatsomustietoa, painottaen kristinuskoa muiden katsomusten kustannuksella. Tämä sai useat uskonnolliset ja elämäkatsomukselliset yhteisöt osoittamaan mieltään siitä, ettei heidän näkemyksiään huomioitu riittävästi oppiaineen opetussuunnitelmassa.

Valtion suhde uskontodialogijärjestöön on luottamuksellinen. Yhteistyö STL:n kanssa toimii lapsi- ja perheministeriön kautta ja heidän työnjakonsa on selkeä ja luottamus on molemminpuolinen. Ministeriö antaa tehtäviä järjestölle, joka samalla säilyttää itsenäisyytensä. STL kritisoi tarvittaessa ministeriön toimia ja samalla toimii ministeriön yhteytenä katsomuksiin ja uskontoihin. Näin uskontoyhteistyö on osa valtion valmiussuunnitelmaa ja ministeriö näkee työn rauhanrakentamisena, sillä sen katsotaan vähentävän konflikteja ja tuottavan sosiaalista harmoniaa.

Ruotsissa uskonnollisten yhteisöjen kattojärjestöt tekevät yhteistyötä Ruotsin uskontojen välisessä neuvostossa (Sveriges interreligiösa råd, SIR). SIR on itsenäisesti toimiva järjestö, mutta vähäisten resurssien vuoksi riippuvainen Ruotsin kirkon antamasta avusta. SIR perustettiin vuonna 2010 uskonnollisten johtajien kohtaamispaikaksi. Tavoitteena on jakaa tietoa uskonnoista ja luoda keskustelualusta uskonnon roolista yhteiskunnassa. Neuvosto kokoontuu yhteisten teemojen äärelle, jotka rakentuvat rauhan, ympäristökysymysten ja paikallistason toimijuuden ympärille. Tämän lisäksi neuvosto järjestää ruohonjuuritason toimintaa. SIR:n toiminta on ollut heikkoa viime aikoina rahoituksen ja resurssien puutteen vuoksi.

Tanskassa ei ole kattavaa uskontodialogijärjestöä. Evankelis-luterilaisen kirkon läheinen yhteys valtioon on vaikuttanut sen keskittymiseen kansainväliseen ekumeeniseen liikkeeseen ja hidastanut kansallisten yhteistyöelinten perustamista. Tanskan kirkossa toimii uskontodialogista vastaava toimisto. Tämä näkyy myös siinä, että Tanskan uskontokentän selkeä muutos ei vielä ole johtanut kansallisten yhteistyörakenteiden perustamiseen, vaikka se onkin synnyttänyt paikallisia yhteistyöhankkeita ja aktivoinut akateemista kiinnostusta uskontodialogia kohtaan. Resam toimii uskontojen välisen dialogin foorumina, joka kokoaa uskonnollisia johtajia kristinuskosta, islamista ja juutalaisuudesta keskustelemaan teologisista ja yhteiskunnallisista aiheista ja haasteista. Järjestö ei ole uskontojen etujärjestö, vaan pyrkii uskontoperustaiseen arvojohtamiseen viestinnän, tapahtumien ja vaikuttamistoiminnan kautta. Foorumi on perustettu vuonna 2017 ja sillä on yksityinen rahoitus. Toiminta muodostuu globaalisti tuotetuista taustamateriaaleista, joiden pohjalta uskonnolliset johtajat käyvät keskusteluja 4-5 kertaa vuodessa. Samalla Resam pyrkii luomaan yhteyden uskonnollisten yhteisöjen ja uskonnollisten johtajien käymän keskustelun välille.²¹ Pohjoismaisessa kontekstissa Resam on poikkeuksellinen, sillä sen toiminta nousee perinteisestä uskontodialogista, teologisesta keskustelusta ja arvovaikuttamisen tavoitteista yhteiskunnallisen keskustelun sijaan.

Islannissa toimii Interfaith Forum of Iceland (Uskontojen välisen dialogin foorumi), jota on alettu valmistelemaan 2000-luvun alussa. Valmistelun

---

²¹ Om Resam. <https://resam.dk/om-resam/> (luettu 7.2.2024)

seurauksena verkosto on perustettu 2006 yhteisen julkilausuman pohjalle, jonka valmistelivat ja allekirjoittivat uskonnolliset toimijat Islannin presidentin läsnä ollessa. Verkosto on kokoontunut järjestäytymättä siitä saakka. Vaikka foorumi on saanut osakseen kiinnostusta ja tukea tasavallan presidentin kanslian taholta, on se edelleen vapaamuotoinen keskustelutilaisuus vailla määrättyä puheenjohtajaa. Toisaalta foorumin tapa muodostua ei ollut täysin epäsäännöllistä. Foorumi on avoin kaikille Islannissa toimiville uskonnollisille ja elämäkatsomuksellisille yhteisöille, olivat he rekisteröityneitä oikeusministeriön rekisteriin tai eivät. Foorumin julkilausumat ovat kaikkien järjestön jäsenten hyväksymiä. Kokoontuessa epämuodollisuus ja ystävyys yhdessäolon metodina edistänevät ennakkoluulotonta kokoonpanoa. Joidenkin verkostossa mukana olevien yhteisöjen keskinäiset yhteydet ovat kuitenkin tulehtuneita ja yhteistyö on hyvin jännitteistä ja politisoitunutta. Verkostolla ei ole verkostona suoria, vakiintuneita eikä säännöllisiä yhteyksiä viranomaisiin tai mediaan. Uskonnollisten toimijoiden vähäisen organisoitumisen ja vähäisten resurssien vuoksi verkoston yhdenvertaisuuden ja edustuksellisuuden varmistaminen on haastavaa.

Reykjavikin kaupungin ihmisoikeus- ja demokratiaosaston alla toimii myös kerran vuodessa kokoontuva työryhmä, jonka tarkoituksena on lisätä uskontojen edustuksellisuutta päätöksenteossa. Työryhmä tarkkailee kaupungin ihmisoikeusohjelmaa ja tapaamisten myötä esille on noussut muutamia epäkohtia ihmisoikeusohjelman toteutumisessa.

Dialogijärjestöjen jäsenyhteisöt uskonnoittain

Pohjoismaiden uskontojen väliseen yhteistyöhön keskittyvien järjestöjen jäsenet vanhimhasta uusimpaan:

(x = perustajajäsen, y = liittynyt toimintaan myöhemmin (vuosi))

Uskonto / Valtio	Norja (STL) 1996	Suomi (USKOT) 2001	Islanti (Uskontojen välisen dialogin foorumi) 2002	Ruotsi (SIR) 2010	Tanska (ei verrattavaa järjestöä)
Kristinusko	x	x	x	x	
Islam	y (2019)	x	x	x	
Juutalaisuus	x	x	x	x	
Buddhalaisuus	x	y (2022)	x	x	
Bahá'í	x	y (2024)	x	x	
Sikhiläisyys	y (2002)			x	
MAP-kirkko	y (2003)	y (2022)	x	y (2020)	
Humanistit	x		x		
Holistit	x				
Hindulaisuus	y (2001)	y (2022)		y (2020)	
Mandevalaisuus				y (2020)	
Ahmadiyyat	x (2019)	(y)	x		
Alaviitit				y (2020)	
Kansanusko-taustaiset / muut			Eettinen seura, Askeettinen seura, Dialektinen materialismi	y (2020) Forn Sed	

Kaikki abrahamilaiset uskonnot ovat olleet mukana perustajajäseninä pohjoismaisten uskontoyhteistyöjärjestöjen perustamisessa. Kristityillä usein mukana on sekä kansankirkko että ekumeeniset järjestöt. Juutalaisten yhteisöjen pienestä koosta huolimatta ne ovat jo pitkään olleet osa pohjoismaiden

uskonnollista kenttää ja siten myös mukana uskontodialogitoiminnassa. Myös muslimien vahvistuva läsnäolo pohjoismaissa tekee merkittäväksi sen, että muslimit ovat aktiivisesti mukana uskontodialogitoiminnassa. Haasteena on samalla muslimiyhteisöjen hajanaisuus, jolloin kattavan monimuotoista edustajaa voi olla hankalaa löytää. Tämän vuoksi mukana on usein monia eri muslimiyhteisöjä. Pohjoismaista mainittavaa on Norjan Ahmadiyya-yhteisön ja Ruotsin alaviitti-yhteisön osallisuus uskontodialogityössä. Suomessa Ahmadiyyat ovat jaostotoiminnassa ja tapahtumajärjestelyissä mukana. Muslimien kattoyhteisöjen muodostamista vaikeuttaa myös rahoituksen puute ja sen epäsäännöllisyys.

Abrahamilaisten uskontojen lisäksi uskontodialogijärjestöissä on mukana laaja kattaus muita uskontoja. Norjan ja Ruotsin uskontodialogijärjestöt ovat kattavimpia, joskin Ruotsin uskontodialogijärjestön toiminta on hiipunut ja se toimii lähinnä Ruotsin kirkon alaisuudessa. Kattavuudesta mainittavaa on etenkin Norjan ja Islannin humanistiliittojen mukana olo, sekä Ruotsin ja Islannin kansanuskotaustaisten yhdyskuntien mukana olo uskontodialogitoiminnassa. Tanskassa monet uskonnot kattavaa edunvalvontaan ja dialogiin painottuvaa uskontodialogijärjestöä ei vielä ole, ja he kokoontuivat ensimmäistä kertaa monimuotoisella uskonto- ja katsomuskokoonpanolla USKOT:n vierailun aikaan. Islannissa uskontodialogiryhmä toimii myös yhteistyössä Islannin yliopiston humanistisen tiedekunnan uskonnontutkimuslaitoksen kanssa.

Järjestöjen ulkopuolinen uskontodialogityö

Kaksikeskeistä uskontoyhteistyötä

Varsinainen uskontodialogi alkoi Ruotsissa vuonna 1979 kristittyjen ja juutalaisten väliseksi muodostetun yhteistyöneuvoston aloitettua toimintansa. Seuraavalla vuosikymmenellä muslimit liittyivät mukaan toimintaan.²² Ruotsissa toimii myös useita pienimuotoisempia yhteistyöhankkeita kuten esimerkiksi juutalaisten ja muslimien keskinäinen dialogijärjestö Amanah, joka perustettiin vuonna 2017 Malmössä. Järjestön tavoitteena on vähentää islamofobiaa ja

---

²² Galal, Liebmann & Nordin 2018, 335.

antisemitismiä kaupungin nuorten keskuudesta.²³ Muissa pohjoismaissa ei ole ilmennyt juutalaisten ja muslimien välistä keskinäistä dialogijärjestöä.

Mainittavaa on myös Tanskassa toimiva kristittyjen ja muslimien foorumi, joka koostuu molempien uskontokuntien johtajista ja yhteiskunnallisista toimijoista. Sen hallitukseen kuuluu kymmenen jäsentä, joista puolet ovat kristittyjä ja vastaavasti puolet muslimeja. Se perustettiin 2006 sarjakuvakriisin jälkeen. Foorumi järjestää vuosittain konferenssin näiden kahden uskonnon kohtaamista varten. Foorumia fasilitoi Tanskan kansankirkon uskontodialogista vastaava toimisto.

Ruohonjuuritason yhteistyötä

Uskontodialogia on Tanskassa etenkin paikallisella tasolla. Kuten Tanskan kirkko, niin myös sen organisoima uskontodialogityö on paikallislähtöistä. Tämän vuoksi yhteisöjä ja projekteja on monia. Esimerkiksi Kööpenhaminassa Danish Muslim Unionin puheenjohtaja ja alueen kristitty pappi järjestävät yhdessä ruohonjuuritason uskontodialogitoimintaa. Hankkeessa ihmiset viettävät toistensa uskonnollisia juhlia ja vierailevat kirkoissa ja moskeijoissa ja tapaavat toisiaan säännöllisesti. Toiminnassa on myös kiinnostusta yhteiseen sosiaalityöhön oman alueen elintason parantamiseksi ja dialogin lisäämiseksi. He eivät ole etsineet hankkeelleen julkisuutta, sillä vastassa on monia ennakkoluuloja niin asuinaluetta kuin uskontojen yhteistyötäkin kohtaan. Erityisesti Koraanin polttamisten jälkeen kaikki uskontoihin kohdistuva huomio koetaan riskialttiiksi ja helposti väärin ymmärretyksi. Myös turvallisuusasiat on otettava huomioon kaikessa toiminnassa ennakkoluulojen vuoksi. Osittain julkisuuden välttäminen johtuu myös siitä, että paikallista ja ihmislähtöistä dialogia ei ole tarvetta mainostaa osallisia yhteisöjä laajemmalle.

Norjassa STL:n yhteydessä toimii useita eri paikallisryhmiä useassa eri kaupungissa. Paikallisryhmät järjestävät tapahtumia ja koulutuksia, sekä tekevät yhteistyötä kuntien ja kaupunkien kanssa dialogin lisäämiseksi. Myös Ruotsin SIR:llä on paikallista toimintaa. Paikallisryhmiä ei ole listattuina, mutta

---

²³ Myndigheten för stöd till trossamfund Årsbok 2018, 8–11.

yhteydenoton avulla voi päästä mukaan paikallistoimintaan tai ilmoittaa oman ryhmän toiminnasta²⁴.

Toiminta

Kaikkien uskontodialogijärjestöjen toiminnan tavoitteisiin lukeutuvat yhteiskuntarauhan lisääminen, uskonnollisen ja katsomuksellisen tasa-arvon lisääminen ja uskontojen välisen dialogin edesauttaminen. Uskontodialogitoimijat toteuttavat näitä tavoitteita pääosin tapahtumien, asiantuntijuuden ja julkaisujen avulla. Tapaamisten myötä keskusteluun nousi myös erinäisiä yhteiskunnallisia teemoja, jotka osittain toistuvat pohjoismaissa. Toistuvia teemoja ovat olleet mm. uskonnonopetus, uskonrauha, ympärileikkaukset, hautaustoimet, vihkioikeus ja uskonnollisten yhteisöjen rekisteröityminen. Kaikissa pohjoismaissa nousi esille islamofobian ja antisemitismin nousu sekä paikallisesti että koko Euroopan tasolla. Tilanteen katsotaan olevan vakava ja laajeneva. Maahanmuutosta ja sen onnistumisesta ja seurauksista käytiin keskustelua. Myös kasvava segregatio nousi esille Ruotsissa.

Matkoilla pohjoismaihin nousi esille erityisesti Koraanin polttamiset ja muu uskonnollinen politisoituminen, uskonnollisten toimitusten rajoitukset, rekisteröitymisen ja yhteisöjen hallinnolliset haasteet, polarisaatio ja rasismi sekä islamofobia ja antisemitismi. Tanskassa esille nostettiin toive uskontodialogin paremmasta organisoitumisesta ja sen haasteeksi todettiin uskonnollisten yhteisöjen tavoittaminen moninaisesti. Lisää haasteita uskontojen yhtenäiselle järjestäytymiselle luo se, kuinka kaikkien uskontojen yhteisöt eivät ole järjestäytyneet yhden järjestön alaisuuteen vaan ovat hajanaisia. Myös sukupolvenvaihdos luo liikkuvuutta ja muutoksia uskonnollisten yhdyskuntien rakenteisiin. Esille nousee myös muslimien ja juutalaisten väliset suhteet sekä antisemitismin ja islamofobian kasvu. Myös poliitikkojen heikko uskontolukutaito nousi esille.

Tapahtumat

Uskontodialogijärjestöt järjestävät paljon erilaisia tapahtumia. Tapahtumat ovat hallinnollisia, yhteisöllisiä, yhteiskunnallisia tai koulutuksellisia. Yhteisölliset

---

²⁴ Lokala interreligiösa initativ. <https://interreligiosaradet.se/lokala-interreligiösa-initativ/> (luettu 13.5.2024)

tapahtumat kokoavat uskontojen edustajia yhteen ruohonjuuritason dialogia ja verkostoitumista varten. Yhteiskunnalliset tapahtumat voivat liittyä ajankohtaisiin tapahtumiin. Koulutukselliset tapahtumat puolestaan kokoavat uskontojen edustajia oppimisen äärelle. Neuvostojen ja hallitusten kokousten lisäksi järjestetään työpajoja, konferensseja, luentoja ja vierailuja.

Kansallinen toiminta tapahtuu usein maiden pääkaupungeissa. Norjassa ja Tanskassa on myös aktiivista paikallistoimintaa, joka keskittyy yksittäisissä kaupungeissa tapahtuvaan uskontodialogityöhön. Uskontodialogijärjestöjen tapahtumien painotukset vaihtelevat ruohonjuuritason dialogin mahdollistamisesta kansalaisaktiivisuuteen ja yhteistyöhön ministeriöiden kanssa.

Uskontodialogijärjestöjen järjestämät koulutukset avaavat näkökulmia uskontojen väliseen dialogiin. Esimerkiksi Ruotsissa SIR:n koulutuksissa käsiteltiin siirtomaavalta-ajan jälkeisiä vaikutuksia uskontojen välisiin suhteisiin, turvallisuutta ja konfliktinratkaisumalleja.²⁵

Sosiaalinen media ja nettisivut

Uskontodialogijärjestöistä Suomen USKOT-foorumilla, Norjan STL:llä, Ruotsin SST:llä ja SIR:llä, sekä Tanskan Resamilla on käytössään aktiiviset nettisivut. Sosiaalisessa mediassa aktiivisia omilla tileillään ovat Suomen USKOT-foorumi ja Norjan STL. Ruotsi on aktiivinen SIR:n kautta. Uskontokalenterit ovat käytössä Suomessa ja Norjassa, joissa niitä ylläpitävät paikalliset uskontodialogijärjestöt. Myös Ruotsissa SST on julkaissut vuoden alussa tiedoston koko vuoden uskonnollisista juhlapyhistä. SST ja STL ovat maininneet kalentereissaan myös holistien juhlapäivän uskonnollisten juhlapäivien joukkoon.

Uskontodialogijärjestöjen rahoitus ja laajuus ovat eri tasoilla pohjoismaissa, joten myös palkattujen työntekijöiden määrä vaihtelee. Tämän vuoksi osa tehtävistä ja toiminnasta pyörii vapaaehtoisvoimin, jolloin toiminta ei ole aina säännöllistä.

Asiantuntijuus

Asiantuntijuus on osa uskontodialogijärjestöjen toimintaa, sisältäen muun muassa raportteja, artikkeleita, kuulemisia, kannanottoja ja koulutusoppaita.

Uskontodialogijärjestöt toimivat asiantuntijajärjestöinä uskontoa koskevissa

---

²⁵ <https://interreligiosaradet.se/aktuellt/hoppfullt-i-var-polariserade-tid/> (luettu 11.5.2024)

päätöksissä ja tekevät yhteistyötä tutkimuslaitosten, valtion ja kuntien kanssa. Etenkin Suomen, Ruotsin ja Norjan uskontodialogijärjestöt julkaisevat nettisivuillaan koonteja käydyistä keskusteluista eri aiheisiin liittyen. Aiheet ovat kytköksissä ajankohtaisiin teemoihin kuten viime vuosien aktiivisiin sotiin ja Koraanien polttamisiin, mutta ajoittain käsittelyssä on myös pidemmän aikavälin keskusteluja kuten seksuaalivähemmistöjä ja lähisuhdeväkivaltaa. Laajojen uskontodialogiverkostojen yhteiset julkaisut tuovat laajemman yleisön tietoisuuteen pienempien ja usein vähemmälle huomiolle jäävien yhteisöjen reaktiot ja toiminnan ajankohtaisiin aiheisiin.

Uskonnonvapauden tilasta on useita kannanottoja pohjoismaissa. Islannissa Reykjavikin ihmisoikeusohjelmaa tarkasteleva työryhmä on nostanut esille seuraavia toimintamalleja, joiden myötä uskonnollisten ja uskonottomien yhdenvertaisuus ei toteudu kunnolla. Esimerkiksi vain valtionkirkko voi omistaa maata Islannissa. Laki on suhteellisen tuore, sillä yhdenvertaisuuden perusteella yhdelle paikallisista islamilaisista yhteisöistä on annettu tontti, mutta ei rakennuslupaa. Keskustelua on ollut myös uskonnon ja julkisen tilan yhdistävistä tapahtumista, esimerkiksi koulujen uskonnonopetuksesta ja uskonnollisten juhlien järjestämisestä. Koulujen ei ole pakko järjestää uskonottomille vaihtoehtoista toimintaa uskonnollisten juhlien oheen. Myös uskonnonopetus on kielletty Islannin kouluissa. Tämän myötä työryhmä on huolissaan uskontolukutaidon kehittymisen puutteesta.

Norjassa STL oli mukana valmistelemassa uusia lakeja uskonnonvapaudesta sen jälkeen, kun valtionkirkkomalli lopetettiin Norjassa. Valtiokirkkojärjestelmän purku merkitsi myös muutosta STL:lle, sillä valtiokirkkomallin epätasa-arvoa ajanut rakenne muutti kritiikin suuntaa. STL on ajanut uskontojen ja katsomusten tasa-arvoista kohtelua. Lain muuttuessa se oli mukana luomassa uutta tasa-arvoista lakia uskonnollisille ja katsomuksellisille yhdyskunnille. 25-vuotisjuhlaulkaisussaan (2022) STL raportoi, miten siirtymä valtionkirkosta kohti avoimempaa elämäkatsomusten yhteiskuntaa on edennyt.

Uskontolukutaito ei ole teemana ollut käsitteillä muissa pohjoismaissa kuin Suomessa, vaikka monet muiden maiden uskontodialogijärjestöjen käsittelemät

aiheet ovat olleet osa koko uskontolukutaidon käsitettä. Uskontolukutaitoon sisältyy perustiedot eri uskonnoista, joka edesauttaa erilaisista uskonnollisista taustoista tulevien ihmisten kohtaamista. Uskonnollisen monimuotoisuuden lisääntyessä kaikissa pohjoismaissa on uskontolukutaidon kehittäminen ja ylläpitäminen erittäin tärkeää. USKOT-foorumi on myös julkaissut oppaan uskontolukutaidosta. Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoja kotouttamiseen liittyen ja esittelemään uskontolukutaidon merkitystä.

Maahanmuutto on jo vuosikymmenet ollut ajankohtainen aihe myös uskontojen välisessä dialogissa. Norjassa STL on tehnyt oppaan pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden parissa työskenteleville (2016), jotta nämä olisivat paremmin valmistautuneita ottamaan eri uskonnoista tulevat vastaan Norjassa. Oppaassa on selitetty Norjan kulttuuria ja tapoja esimerkiksi työpaikan ja uskonnon välisestä suhteesta ja uskonnonvapauden merkityksestä. Suomessa USKOT-foorumi on julkaissut kannanoton uskonnollisen vakaumuksen merkityksestä kotouttamisessa (2023). Kannanotossa vaaditaan lisäystä kotouttamisen edistämiseksi säädettyyn lakiin siten, että kotouttamisessa tuotaisiin esiin oikeus harjoittaa omaa uskontoaan yhtä lailla kuin oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Uskonnollinen vakaumus tulisi nähdä voimavarana maahanmuuttaneiden kotouttamisessa. Islannissa vierailun aikana nousi esille epäkohta uskontojen välisen tasa-arvon toteutumisessa. Maahanmuuttajien osalta henkilörekisteröinnissä ei ole kaavakkeissa uskonnon rekisteröimisen kohtaa, vaikka verkoston yhteydenottojen perusteella se on luvattu lisätä prosessiin vapaaehtoisesti ilmoitettavaksi jo vuosia. Samalla joitakin taloudellisia etuuksia myönnetään yhteisöille juuri jäsenmäärän perusteella.

Vihapuhe, syrjintä ja rasismi nousivat esille etenkin antisemitismien ja muslimivihan muodossa. Norjan STL:n lausunnot perustuvat konsensuspohjaiseen valtuuston päätöksentekoprosessiin, jossa haetaan lausunnoille yhteistä pohjaa. STL on tehnyt lausunnon antisemitismistä (2024), jonka mukaan lokakuun 7. päivän hyökkäyksen jälkeen antisemitismi on lisääntynyt vihapuheena. STL:n lähtökohta on, että jokaisen tulisi pystyä elämään ja ilmaisemaan omaa uskoaan ilman pelkoa vihamielisistä reaktioista. Vihapuheen torjunta on tärkeää poliittisessa yhteistyössä. STL painottaa, kuinka uskonnon tai filosofian kritiikki

ei ole synonyymi vihapuheelle. Tärkeää on selittää, mitä vastaan ollaan, kun vastustetaan vihapuhetta. Vastuu tästä on poliitikoilla ja etenkin enemmistöryhmien johtajilla. Suomessa valtioneuvoston kansliassa on eri uskontokuntia sisältävä työryhmä, joka tekee valtioneuvoston toimenpideohjelmia rasmin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä ja USKOT-foorumi on yhteyksissä sen valmistelijoihin.

Israelin ja Palestiinan tilanne puhututtaa kaikissa pohjoismaissa myös uskontojen yhteistyön parissa toimivia. Norjan ja Suomen uskontodialogitoimijat ovat ottaneet selkeästi kantaa tilanteen edetessä etenkin, kun siviilit ovat olleet sodassa suurimman kärsimyksen kohteena. Kannanotot puhuvat rauhan puolesta, sekä nostavat esille tilanteen monet latautuneet tunteet, jotka saattavat polarisoitua myös paikallisesti antisemitisminä ja muslimivihana. Konfliktin eskaloitumista sodaksi seuraa helposti disinformaatiota ja vihapuhetta. Norjan STL on myös tehnyt yleisemmän kannanoton lokakuun tapahtumiin ja sen seurauksiin, joka selittää tilannetta STL:n ja dialogin näkökulmasta.

Ukrainan sodasta ei juurikaan käyty keskusteluja, mutta keskustelua Venäjän hyökkäyssodan seurauksista paikallisille uskonnollisille toimijoille ja niiden jäsenille on käyty keskustelua ainakin Norjan STL:n parissa. Esille nostettiin, kuinka kollektiivinen syyllistäminen ei edesauta tilanteen ratkaisemista, vaan kärjistää tilannetta paikallisesti ja vaikeuttaa tilanteen ratkaisemista. Suomen Ukraina-kannanotossa sanoudutaan irti kaikesta uskonnon nimissä tehdystä väkivallasta eikä yksittäisiä ihmisiä pidä syyllistää tapahtuneesta.

Koraanien polttamiset ovat olleet käsittelyssä pohjoismaiden uskontodialogitoimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Suoranaisia julkilausumia ja kannanottoja ei kuitenkaan ole kuin Ruotsissa toimiva SIR julkaissut. Tässä SIR:n kannanotossa (2023) todetaan, kuinka sananvapautta tulee suojella, mutta tapausten ongelmana on kasvava viha. Vetoimuksessa nostetaan esille lasten oikeudet harjoittaa uskoaan pelotta, etnisiin ryhmiin kohdistuva yllytys ja tapausten herättämä pelko ja polarisaatio. Samalla ilmaistaan tyytyväisyys ulkoministerin kansainvälisiin islamofobiaa vastustaviin kannanottoihin. Tapaukset linkittyvät myös uskontoihin ja heidän edustajiinsa

kohdistuvaan vihapuheeseen ja häirintään. Esimerkiksi Suomessa USKOT-foorumi nostaa esille ja tuomitsee myös paikallisia moskeijoihin kohdistuneita vahingontekoja. USKOT-foorumi on useasti ottanut kantaa rasismien torjumiseen sekä antisemitismiin ja muslimivihan kasvuun.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat olleet esillä uskontodialogitoimijoiden julkaisuissa useassa eri pohjoismaassa. Norjassa julkilausuman ydinviesti oli eri näkökulmien suvaitseminen, yhteisen pöydän äärellä keskusteleminen ja väkivallan karttaminen. Suomessa eduskunnan lakivaliokunta pyysi USKOT-foorumilta lausuntoa eheytshoidot kieltävään kansalaisaloitteeseen. Esille nousi joitakin puutteita valiokunnan lakiehdotuksen käsitteistössä. Julkaistun julkilausuman ydinviesti on, että uskonnonvapaus ja sateenkaari-ihmisten perus- ja ihmisoikeudet eivät kumoakaan toisiaan, vaan ovat sovittavissa yhteen. USKOT-foorumi järjesti teemasta seminaarin. Islannin uskontojen välisen dialogin foorumi on ottamassa käsittelyyn sateenkaari- ja seksuaalikasvatusasiat.

Lähisuhdeväkivalta on ollut käsittelyssä Norjassa. Ensimmäinen julkilausuma aiheesta on jo vuodelta 2009, mutta järjestö on kokenut asian olevan edelleen ajankohtainen. Julkilausuman ytimessä on ajatus siitä, kuinka väkivaltaa ei tule perustella uskonnolla tai kulttuurilla. Lähisuhdeväkivallan tapauksissa kaikki kärsivät, mutta eritoten siitä kärsivät naiset ja lapset. Uskonnollisilla ja katsomuksellisilla johtajilla on velvollisuus ehkäistä tällaista toimintaa. Suomessa USKOT-foorumi on useasti ottanut kantaa Istanbul-sopimuksen noudattamisen puolesta.

Uskonnollisten yhteisöjen tapaamispaikat ovat olleet vuonna 2023 käsitteillä STL:n toiminnassa ja he ovat julkaisseet oppaan tapaamispaikoista uskonnollisille ja elämäntarkoituksellisille yhteisöille. Opas käsittelee erinäisiä säädöksiä, joita tilan käyttöön ja turvallisuuteen liittyy, sekä antaa neuvoja tilojen löytämiseen ja niiden rahoittamiseen.

Kansainvälisyys

Kansainvälisyys on vielä pieni osa pohjoismaisia uskontodialogijärjestöjä. Norjan kohdalla tilanne on kuitenkin toinen, sillä STL:n kansainvälisestä toiminnasta

muodostui vuonna 1998 uskonnonvapausliitto Oslo Coalition on Freedom of Religion and Belief, jonka tarkoituksena on edistää uskonnonvapautta, vähemmistöjen oikeuksia ja uskontojen välistä dialogia ympäri maailmaa.²⁶ Oslo Coalition toimii osana Oslon yliopiston kansainvälisen jaoston ihmisoikeuskeskusta, ja se tunnetaan Oslon uskonnonvapausjulistuksesta (1998). Asiantuntijajärjestönä se julkaisee paljon materiaalia uskonnonvapauskysymyksiin liittyen ja on osallisena useissa kansainvälisissä projekteissa. Myös Tanskassa uskonnonvapaus yhdistetään vahvasti ulkoministeriön hankkeiden toimintaan, ja hyvä uskonnonvapaus nähdään tanskalaisena vientituotteena.

Suomessa USKOT-foorumi on Religious and Traditional Peacemakers-verkoston ja Religions for Peace (Uskonnot rauhan puolesta) -verkoston jäsen ja työ linkittyy näin osaksi maailmanlaajuista liikettä uskontojen vuoropuhelun edistämiseksi. Foorumilla on useaan maahan kahdenväliset suhteet tällä alalla ja se vastaanottaa jatkuvasti vieraita kaikilta mantereilta. Foorumin edustajat ovat osallistuneet Euroopan Neuvoston uskonnonvapausaiheisiin seminaareihin vuonna 2022 Strasbourgissa ja 2024 Berliinissä.

---

²⁶ Eidsvåg, Lindholm & Sveen 2004, 788–789; Leirvik 2014, 273.

Lähteet

Kirjallisuus

- Árnason, Ágúst Þór (ei vuotta). Valtion ja kirkon suhteiden arviointi. Perustuslakikomitea. [Samband ríkis og kirkju](#).
- Eidsvåg, Inge, Tore Lindholm & Barbro Sveen (2004). The Emergence of Interfaith Dialogue: The Norwegian Experience. *Facilitating Freedom of Religion or Belief: A Deskbook*. Toim. Tore Lindholm, W. Cole Durham Jr. & Bahia Tahzib-Lie. 777–789.
- Galal, Lise Paulsen (2020). Between Representation and Subjectivity Interreligious Dialogue in Denmark. *Interdisciplinary Journal for Religion and Transformation in Contemporary Society*, 6 (2020) 449–472. DOI:[10.30965/23642807-00602011](#)
- Galal, Lise Paulsen, Louise Lund Liebmann & Magdalena Nordin (2018). Routes and relations in Scandinavian interfaith forums: Governance of religious diversity by states and majority churches. *Social Compass* 2018, Vol. 65(3) 329–345. DOI:[10.1177/0037768618787239](#)
- Ketola, Kimmo (2022). Suomalainen uskonto-lainsäädäntö sekä uskonnon ja valtion väliset suhteet kansainvälisessä vertailussa. Teoksesta Kirkko yhteiskunnassa: suhteet ja rajapinnat - Uskonnonvapauslaki 100 vuotta. Isto Peltomäki & Veli-Matti Salminen (toim.). Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 143. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 303.
- Khan, Yasri (2017). Ingen hållbar och god frett utan rättvisa. *Fred i religionens namn! En interreligiös fredsantologi*. Toim. Henrik Rosén & Elias Carlberg. Sveriges kristna råd, Sveriges interreligiösa råd. 43–53.
- Leirvik, Oddbørn (2014). Interreligious Dialogue and Secularity: The Secular as Non-Hegemonic Condition. *Secular and Sacred: The Scandinavian Case of Religion in Human Rights, Law and Public Space*. Toim. José Casanova, Rosemarie Van der Breemer & Trygve Wyller. 261–277.
- Nordin, Magdalena, Galal, L. P., & Liebmann, L. L. (2017). Routes and Relations between Folk Churches' and Interfaith Initiatives in Scandinavia: Governance, Secularism and the Making of Public Religion. Paper presented at ISSR/SISR, Lausanne, Switzerland.
- Nordin, Magdalena (2020). How to Understand Interreligious Dialogue in Sweden in Relation to the Socio-Cultural Context. *Interdisciplinary Journal for Religion and Transformation in Contemporary Society*, 6 (2020) 429–447. DOI:[10.30965/23642807-00602010](#)

Nordin, Magdalena (2023). Migration, religion och integration. Delmi kunskapsöversikt 2023:2.
<https://www.delmi.se/media/13ma2ow1/migration-religion-och-integration.pdf>.

Peltomäki, Isto & Salminen, Veli-Matti (2023). Kirkon yhteiskunnallisen aseman tutkimus ja uskonnonvapauden kehitys. Teoksesta Kirkko yhteiskunnassa: suhteet ja rajapinnat - Uskonnonvapauslaki 100 vuotta. Isto Peltomäki & Veli-Matti Salminen (toim.). Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 143. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 303.

Willander, Erika (2019). The Religious Landscape of Sweden - Affinity, Affiliation and Diversity in the 21st Century.

Verkkosivuja

Ruotsi

Sveriges interreligiösa råd

<https://interreligiosaradet.se/>

SST Myndigheten för stöd till trossamfund

<https://www.myndighetensst.se/>

Amanah

<https://amanah.se/>

Norja

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

<https://stl.no/>

Oslo Coalition on Freedom of Religion and Belief

<https://www.jus.uio.no/smr/english/about/id/oslocoalition/>

Synagogen i 100

<https://jubileum.xn--jdedommen-18a.no/>

Forbruker-, tros- og livssynsavdelingen

<https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/avdelinger/ftl/id752066/>

Tanska

Folkekirke og Religionsmøde

<https://religionsmoede.dk/english>

Resam – Religion og Samfund

<https://resam.dk/>

Center for Sameksistens – Islamisk-Kristent Studiecenter

<https://www.ikstudiecenter.com/>

Tro i Harmoni

<https://troiharmoni.dk/>

Tanskan ulkoministeriön uskonnonvapausfoorumi

<https://um.dk/en/foreign-policy/office-of-the-special-representative-for-freedom-of-religions-or-belief/danish-forum-for-freedom-of-religion-or-belief>

Danish muslim union

<https://dmunion.dk/dk/about-pages/historie/>

Islanti

Government of Iceland

<https://www.government.is/topics/religion-and-non-religious-convictions/>

Statistics Iceland

<https://www.statice.is/statistics/society/culture/religious-organisations/>

Suomi

USKOT-foorumi

uskot.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

<https://okm.fi/-/uskontojen-vuoropuhelun-edistaminen>

<https://okm.fi/-/rekisteroityjen-uskonnollisten-yhdyskuntien-toiminta>

Liitteet

Pohjoismaisten vierailujen ohjelma

Tukholmassa puheenjohtaja Heikki Huttunen ja toiminnanjohtaja Katri

Kuusikallio:

The Swedish Agency for Support for Faith Communities /Ministry of Swedish Ministry of health and social affairs Hasnain Govani, projektipäällikkö ja Isak Reichel, johtaja

Eduskunnassa kansanedustaja (vihr, somalitaustainen muslimi) Leila Ali Elmi.

The Interfaith Council of Sweden Sofia Camnerin, varapuheenjohtaja, (pääsihteeri, Christian Council of Sweden) Rev Maria Kjellsdotter Rydinger, koordinaattori.

Suomen suurlähetystö, Janne Jokinen, apulaisosastopäällikkö.

The World Jewish Congressin edustaja Petra Khan Nord. Interfaith Council of Sweden jäsen.

Malmön kanssa käytiin sähköpostineuvottelua, ei tapaamista, koska uskontoysteistyö osin katkolla.

Oslossa Foorumin varapuheenjohtaja Gölten Bedretdin ja toiminnanjohtaja Katri

Kuusikallio:

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL)

Ingrid Joys Rosendorf, pääsihteeri ja Anders Garbom Björklund, poliittinen neuvonantaja.

STL Councilin tapaamisessa paikalla kaksi hindua, katolinen, kaksi luterilaista, kaksi humanistiliitosta, kaksi holistic assosiationista.

Ministry of Children and Families – on interfaith dialogue and politics of religion and life-stance -Ellen Ur, Irene T Wangen.

Norwegian Humanist Association, Trond Enger.

Kööpenhaminassa puheenjohtaja Heikki Huttunen, hallituksen jäsen Laura Huovinen ja toiminnanjohtaja Katri Kuusikallio

Kirkeministeriet, Kontoret for anerkendte trossamfund (Recognised religious communities in Ministry of Church) kansliapäällikkö, juristi Jens Christian Holm.

Forum for Religions- og Trosfrihed (Foreign Ministry on Freedom of religion and belief) ihmisoikeusasiain osastonjohtaja Mathilde Silje Helö, Uskonnon ja katsomusten suurlähettiläs Karen Grönlund Rogne.

Ev-lut. kirkon uskontoyhteistyön osasto: pääsihteeri Ane Kristine Brandt ja Sigrid la Cour Sonne sekä puheenjohtaja Kirsten Munster.

Danish Muslim Unionin puheenjohtaja Urfan Zahoor Ahmet.

Religion & Samfund Resam, toiminnanjohtaja Nik Bredholt.

Reykjavikissa puheenjohtaja Heikki Huttunen, hallituksen jäsen Laura Huovinen ja toiminnanjohtaja Katri Kuusikallio

Reykjavikin kaupungin ihmisoikeus- ja demokratia-osasto, Gudrun Elsa Tryggvadottir, juristi.

Interfaith Forum of Iceland. Kokoonkutsuja Jacob Rolland. Foorumiin kuuluu 27 jäsenyhteisöä, paikalla edustettuina buddhalaiset, metodistit, bahait, teosofit, helluntailaiset, evankelis-luterilaiset, roomalais-katoliset, muinaisuskonnolliset pakanalliset ja moonilaiset.